

H10 Tijd van televisie en computer

KA (voluit): De verdeling van de wereld in twee ideologische blokken in de greep van een wapenwedloop en de daaruit voortvloeiende dreiging van een atoomoorlog

KA (in eigen woorden): De koude oorlog tussen Amerika en de Sovjet-Unie

Tijdvak: TV10: Tijd van de televisie en computer (1950-nu)

Voorbeeld/uitleg:

Voorbeeld: Oprichting van de NAVO in 1949

De Noord-Atlantische Verdragsorganisatie werd opgericht als militair bondgenootschap tussen Amerika, Canada en een aantal West-Europese landen. De voornaamste afspraak was dat als één van hen zou worden aangevallen allen zouden helpen.

Na de Tweede Wereldoorlog bleven de VS en de Sovjet-Unie over als supermachten. Hun ideologische tegenstelling leidde tot wantrouwen; beide landen voelden zich door de ander bedreigd. Onder leiding van de VS en de Sovjet-Unie kwamen twee ideologische blokken van landen tegenover elkaar te staan. Door de nucleaire wapenwedloop tussen de blokken groeide de kans op een atoomoorlog. Tijden met hoog oplopende spanning werden afgewisseld door tijden met ontspanning, waarin overlegd werd over beperking van de verdere bewapening. In 1989 kwam er een vreedzaam eind aan de Koude Oorlog.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Ideologie

Een verzameling ideeën.

2. Wapenwedloop

Een 'wedstrijd' tussen landen om de meeste en beste wapens te produceren.

3. Atooomoorlog

Kernoorlog, een oorlog waarbij de strijdende partijen kernwapens tegen elkaar inzetten, zoals atoombommen. Een echte kernoorlog is er tot op vandaag nog niet geweest.

4. Blokvorming

Het ontstaan van groepen landen die aansluiting bij elkaar zoeken om hun militaire en economische positie te versterken ten opzichte van een andere groep landen.

5. Invloedsfeer

Dat is een gebied waarin een bepaalde bevrijder/grootmacht voorschrijft wat daar gebeurt. Er is een afspraak dat de ene grootmacht zich niet bemoeit met de invloedsfeer van de andere grootmacht. Tijdens de Koude Oorlog was de wereld verdeeld in kapitalistische beïnvloede landen door Amerika en communistisch beïnvloede landen door de Sovjet-Unie.

6. Koude Oorlog

Een periode na WOII waarin de spanningen tussen de VS (en bondgenoten) en de SU (en bondgenoten) hoog oplopen. Het was een 'Koude' Oorlog omdat het nooit tot een directe militaire confrontatie kwam tussen beide landen.

7. Trumandoctrine

Naam voor de buitenlandse politieke strategie van de Amerikaanse president Truman, die met het plan kwam om steun te bieden aan alle landen die 'bedreigd' werden door het communisme.

8. Marshall Plan

Een economisch hulpplan van de VS, bestemd voor alle landen in Europa die geleden hadden onder WOII. De Sovjet-Unie verbood echter de landen in zijn invloedssfeer om deze hulp aan te nemen, uit angst om macht/invloed te verliezen.

9. Containmentpolitiek

Amerikaanse strategie om het communisme in te dammen (te 'containen'), door regeringen te steunen die zich tegen het communisme verzetten. Bijvoorbeeld in de vorm van financiële hulp bij het Marshallplan.

10. Dominotheorie

Het idee dat als één land communistisch wordt, de buurlanden zullen volgen. Deze aanname zorgde ervoor de Amerika hun containmentpolitiek ook actief in Azië ging inzetten, nadat China in 1949 communistisch was geworden.

KA (voluit): De dekolonisatie die een eind maakte aan de westerse hegemonie in de wereld

KA (in eigen woorden): Het onafhankelijk worden van koloniën waardoor de macht van westerse landen in de wereld afnam.

Tijdvak: TV10: Tijd van de televisie en computer (1950-nu)

Voorbeeld/uitleg:

Voorbeeld: Onafhankelijkheid van Indonesië in 1949

Na de capitulatie van Japan in 1945 roept Soekarno de onafhankelijke Republiek Indonesië uit. Nederland erkent deze Republiek niet, en er volgt een periode van strijd (de Indonesische Onafhankelijkheidsstrijd). Onderdeel hiervan zijn de twee politionele acties, militaire operaties waarbij het Nederlandse leger het Nederlandse gezag over bepaalde gebieden probeert te herstellen. Onder internationale druk van de Verenigde Naties en de VS (was zelf een Britse kolonie geweest, en daarom tegen kolonialisme) geeft Nederland uiteindelijk toe, en wordt de soevereiniteitsoverdracht getekend.

Na 1945 verloor het Westen zijn overwicht in de wereld door de ontmanteling van de koloniale rijken. Tussen 1946 en 1957 werd bijna heel Azië onafhankelijk. Tussen 1956 en 1964 kregen bijna alle Afrikaanse kolonies hun onafhankelijkheid.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Dekolonisatie

Het proces waarbij koloniën zich losmaken van het moederland en zelfstandige staten worden.

2. Overheersing

Wanneer een stad, staat of werelddeel zo machtig is dat andere gebieden erdoor worden beheerst.

3. Hegemonie

Wanneer een stad, staat of werelddeel een bepaald gebied overheerst.

4. Modern imperialisme

Imperialisme in Europa vanaf 1870 waarbij Europese landen hun rijk uitbreiden en hun kolonies meer exploiteerden (gebruikten voor bijv. grondstoffen).

5. Nationalisme

Een voorliefde voor het land/volk. Als politiek-maatschappelijke stroming streven nationalistenaar een eigen natiestaat. Indonesiërs die in Nederland hadden gestudeerd waren daar in aanraking gekomen met ideeën over vrijheid, gelijkheid en nationalisme, en wilden daardoor een onafhankelijk Indonesië.

KA (voluit): De eenwording van Europa

KA (in eigen woorden): Europese samenwerking die leidt tot meer eenheid

Tijdvak: TV10: Tijd van de televisie en computer (1950-nu)

Voorbeeld/uitleg:

Voorbeeld: Verdrag van Maastricht in 1992

Het Verdrag van Maastricht was de officiële oprichting van de Europese Unie. In het Verdrag was afgesproken tot een Europees Parlement, en de invoering van de Euro.

Na de Tweede Wereldoorlog besloten West-Europese landen tot samenwerking om de vrede te bewaren, de welvaart te bevorderen en de democratie te versterken. Ze voelden zich ook bedreigd door de Sovjet-Unie en wilden samen sterker staan in de Koude Oorlog. De Europese eenwording begon in 1951 met de oprichting van de EGKS die in 1957 werd opgevolgd door de EEG. Na de Koude Oorlog en de Duitse hereniging besloten de twaalf lidstaten tot verdere eenwording in de Europese Unie. Tussen 1992 en 2013 kwamen er zestien landen bij, waaronder veel Oost-Europese landen.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. EGKS

Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal, opgericht door Frankrijk, West-Duitsland, Italië en de Benelux in 1951. De EGKS bevorderde Europese samenwerking en integratie, zorgde voor gemeenschappelijk regulatie van staal en kolen.

2. EEG

Europese Economische Gemeenschap, opgericht in 1957. De EEG vormde de basis voor de huidige Europese Unie, met o.a. een gemeenschappelijke interne markt. Later traden naast de leden van de EGKS ook het Verenigd Koninkrijk, Denemarken, Ierland, Griekenland, Portugal en Spanje toe.

3. Europese Unie (EU)

Met het Verdrag van Maastricht in 1992 is de basis gevormd voor de EU. De EU heeft een gemeenschappelijke interne markt, en beleid dat zich richt op vrije beweging van arbeid, goederen, diensten en kapitaal. Per 1 januari 2020 heeft de EU 27 lidstaten.

4. Marshall Plan

Een economisch hulpplan van de VS voor alle landen in Europa die geleden hadden onder WOII. Europese samenwerking was een voorwaarde voor het ontvangen van Marshallhulp.

5. Brexit

Na een referendum over het lidmaatschap van de EU in 2016 begon het VK met een uittredingsproces. In 2020 zal de VK, als eerste land, de EU officieel verlaten.

KA (voluit): De toenemende westerse welvaart die vanaf de jaren 1960 aanleiding gaf tot ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen

KA (in eigen woorden): Sociale en culturele veranderingen in de jaren '60 door de toegenomen welvaart.

Tijdvak: TV10: Tijd van de televisie en computer (1950-nu)

Voorbeeld/uitleg:

Voorbeeld: De tweede feministische golf

Bij de eerste feministische golf was kiesrecht het belangrijkste doel, de tweede golf ging o.a. om wettelijke gelijkheid legale abortus en kinderopvang.

In de jaren 1948-1973 vond in West-Europa een ongekend sterke economische groei plaats. Dankzij de toegenomen welvaart bouwden regeringen een verzorgingsstaat op, waarin de overheid verantwoordelijk was voor het welzijn van de burgers. De welvaart en toegenomen sociale zekerheid leidden tot grote sociaal-culturele veranderingen. Terwijl het individu met zijn behoeftes centraal kwam te staan, nam de invloed van de kerk en de traditionele moraal af. Ook de jongerencultuur en de tweede feministische golf droegen in westerse landen bij aan de grote verandering van normen en waarden vanaf de jaren 1960.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Sociaal-culturele verandering

Een proces waarin op grote schaal een omslag in normen en waarden, omgangsvormen, sociale verhoudingen en levensvisies plaatsvindt.

2. Wederopbouw

Dat is de term waarmee het herstellen van de Nederlandse economie en maatschappij (figuurlijk), en delen van steden en dorpen (letterlijk) opnieuw werden opgebouwd.

3. Verzorgingsstaat

Een staat waarin de overheid zorgt voor de burgers door sociale voorzieningen.

4. Ontzuiling

Decennialang was de Nederlandse samenleving verzuild geweest: iedereen ging door het leven binnen hun eigen hechte gemeenschap met scholen, kerken, verenigingen, en radio-omroepen die bij hun levensovertuiging pasten. In de jaren '60 vielen de zuilen uiteen en begonnen de grenzen tussen deze groepen mensen te vervagen. De protestcultuur was hierop van invloed, omdat jongeren niet meer zomaar genoeg namen met wat ouders, leraren en dominees hen vertelden.

5. Feminisme

Stroming die streeft naar gelijke behandeling van mannen en vrouwen.

KA (voluit): De ontwikkeling van pluriforme en multiculturele samenlevingen

KA (in eigen woorden): Samenlevingen met verschillende mensen en mensen van verschillende culturen.

Tijdvak: TV10: Tijd van de televisie en computer (1950-nu)

Voorbeeld/uitleg:

Voorbeeld: Gastarbeiders uit Turkije & Griekenland en migranten uit Indonesië en Suriname.

In de westerse wereld maakte de industriële samenleving vanaf de jaren 1970 plaats voor een informatiemaatschappij. Door de sociaal-culturele veranderingen ontstond in de samenleving meer ruimte voor verschillende leefstijlen. Door massale immigratie werd de samenleving van Europa ook multicultureel. In de pluriforme en multiculturele samenlevingen van Europa moesten mensen leren omgaan met de grote vrijheid en pluriformiteit.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Pluriforme samenleving

Een samenleving met mensen die verschillend denken, een verschillend uiterlijk hebben, verschillende achtergronden en verschillende godsdiensten en levensovertuigingen hebben.

2. Multiculturele samenleving

Een samenleving met mensen van verschillende culturen.

3. Immigratie

Het zich vestigen in een ander land dan waar je geboren bent.

4. Gastarbeiders

Benaming voor werknemers uit overwegend Spanje, Italië, Marokko en Turkije die in de jaren zestig zijn aangetrokken vanwege krapte op de arbeidsmarkt. Vele van hen bleven in Nederland wonen, waardoor de Nederlandse samenleving multicultureler werd.